

МАКСИМ ГОРЬКИЙ

KERTOMUKSIA

||

Максим Горький

Kertomuksia II

«Public Domain»

Горький М.

Кertomuksia II / М. Горький — «Public Domain»,

Содержание

AROLLA	5
AJAN RATOKSI	12
Конец ознакомительного фрагмента.	14

Maksim Gorky

Kertomuksia II

AROLLA

... Me läksimme Perekopista mitä huonoimmalla tuulella, nälkäisinä kuin sudet ja vihaisina koko maailmalle. Kokonaista puoli vuorokautta olimme turhaan käyttäneet kaiken kykymme ja tarmomme saadaksemme jotain varastetuksi tai hankkiaksemme työntapaista, ja kun viimein huomasiimme, ettei mikään vedeltyt, päätimme kulkea edelleen. Mihinkä sitten? Kunhan mentiin.

Päätöksemme oli yksimielinen ja me ilmaisimme sen toisillemme. Mutta me olimme valmiit jatkamaan matkaa joka suhteessa sillä elämän polulla, jota jo kauan olimme kulkeneet – senkin oli jokainen meistä itseksensä päättänyt, ja vaikka emme sitä ääneen ilmaisheetkaan, niin loisti se kuitenkin selvään nälkäisten silmiemme synkässä heijastuksessa.

Meitä oli kolme. Tutustuneet olimme toisiimme vasta äsken Hersonissa eräässä kapakassa Dnjeprin rannalla.

Yksi meistä oli sotamies rautatie-pataljoonasta; sitte oli hän ollut ratamestarintapaisena. Hän oli punatukkainen, punapartainen ja vanterra mies, jonka harmaissa silmissä oli kylmä ilme. Hän osasi saksaa ja tunsu hämmästyttävän tarkasti kaikki vankila-elämän salaisuudet.

Meikäläinen mies ei mielellään puhu paljoa entisyydestään, sillä hänellä on siihen aina enemmän tai vähemmän päteviä syitä. Sen vuoksi luotimme me toisiimme – luotimme ainakin ulkonaisesti, sillä sisällisesti ei kukaan meistä luottanut paljoa edes itseensääkään.

Kun toinen tovereistamme, kuivankarakka, pieni mies, jonka ohuet huulet aina olivat epäilevässä puristuksessa, sanoi olevansa Moskovon yliopiston entinen ylioppilas, niin pidimme minä ja sotamies sen totena. Meistä oli aivan yhdentekevää, oliko hän ollut ylioppilaana, salapoliisina vaiko varkaana, tärkeää oli vain se, että hän tutustumisemme hetkenä oli meidän vertaisemme – oli nälkäinen, nautti kaupungeissa poliisin erityistä huomiota ja maaseudulla talonpoikien epäilevää silmälläpitoa, vihasi kaikkia voimattoman, ajetun ja nälkäisen pedon vihalla, hautoi mielessään yleistä kosta kaikelle ja kaikille, sanalla sanoen hän oli sekä asemaltaan luonnon ja elämän herrana että mielenlaadultaan yhtä lihaa ja luuta kuin mekin.

Onnettomuus on lujin side yhdistämään toisiinsa aivan vastakkaisetkin luonteet ja me kaikki olimme vakuutetut oikeudestamme pitää itseämme onnettomina.

Kolmas olin minä. Vaatimattomuudesta, joka johtuu minulle luodun nuoruuteni luonteen ajoilta, en virka sanaakaan ansioistani ja tahtomatta näyttäytyä naivilta olen vaiti puutteistani. Ehkä sentään jonkullaisen selvyyden vuoksi mainitsen, että olen aina pitänyt itseäni muita parempana ja suurella menestyksellä teen sitä tänäkin päivänä.

Me siis olimme lähteneet Perekopista ja taivalsimme edelleen päämääränämme sinä päivänä tshabanit, joilta aina saa pyytää leipää ja jotka harvoin kieltävät sitä kulkevilta.

Kulin rinnan sotamiehen kanssa, "ylioppilas" saapasteli takana. – Hänen harteillaan roikkui jotain, joka muistutti nuttua. Suirossa, kulmikkaassa ja sileäksi ajatussa päässä lepäsi leveäraiteisen lakin tähteitä, harmaat, kirjavaksi paikatut housut peittivät laihoja koipia ja jalkapohjiin oli hän nuttunsa vuorin siekaleista punomiensa nuorien avulla kiinnittänyt pari saapasvarren palasta, jotka hän oli matkalla löytänyt, sanoen näitä laitoksia sandaaleiksi. Hän astui ääntä päästämättä, tuprutteli kovasti pölyä ja vähävälää räpytteli vihreälle vivahtavia, pieniä silmiään. Sotamiehellä oli päällään punainen paita, jonka hän oman puheensa mukaan oli "omakätisesti hankkinut" itselleen Hersonissa. Paidan päällä oli vielä puuvillalla topatut liivit ja päässä sotilaan lakki epämääräistä väriä. Jaloissa hoikalehtivat leveät housut. Hän oli avojaloin.

Minäkin olin pukimissa ja avojaloin.

Me kulimme ja ympärillämme aukeni kaikkiin suuntiin aron valtava väljyys, sen yllä kaartui pilvettömän taivaan paahtava siniholvi. Harmaa, pölyinen tie halkoi aina leveänä juovana, joka poltti jalkojamme. Paikoin tuli vastaan sänkisiä pellonsarkoja, joilla oli omituista yhtäläisyyttä sotamiehen harjasposkien kanssa.

Sotamies kulki laulaen käheällä basso-äänellään jotain messua.

Palvelusaikanaan oli hän näet toimittanut virrenlaulajan ammattia pataljoonan kirkossa ja siitä pitäen osasi hän lukemattoman paljouden messuja, joita hän aina alkoi luritella, kun vain keskustelusta ei tullut mitään.

Kaukana taivaanrannalla kasvoi jotain pehmeiden piirteiden ja sinipunervan valon hymyilevien varjojen epämääräisiä muotoja.

– Ne taitavat nuo olla Krimin vuoria, – sanoi "ylioppilas" kuivalla äänellä.

– Vuoria? – huudahti sotamies. – Liian aikaiseenpa, veliseni, ne näet. Pilviä eikä mitään muuta... Aika somia, ovat kuin karpalohyytelö maidossa...

Minä huomautin, miten hauskaa todellakin olisi, jos pilvet olisivat olleet hyytelöä. Tämä herätti meissä heti nälän tuimimmilleen.

– Lempo vieköön, – noitui sotamies syleksien, – ei näy ainoatakaan elävää olentoa! Ei ketään... Täytynee käydä kuin karhut talvella kápäliään imemään.

– Johan minä sanoin, että olisi pitänyt kulkea asutuille paikoille, – huomautti "ylioppilas".

– Johan sinä sanoit! – tiuski sotamies. – Sitä vartenhan sinä olet oppinutkin, että osaisit puhua. Senkö asuttuja paikkoja täällä on? Hitto tietäköön, missä ne ovat!

"Ylioppilas" vaikeni. Aurinko alkoi laskea, pilvet taivaanrannalla välkkyivät sanoin selittämättömän hohteen vallassa. Ilmassa oli maan ja suolan hajua.

Tästä kuivasta ja miellyttävästä hajusta kiihtyi nälän tunne kaksin verroin.

Vatsassa ellosteli. Tuntui kuin ruumiin kaikista lihaksista olisi mehu vähitellen vuotanut jonnekin ja haihtunut, josta lihakset kadottivat elävän joustavuutensa. Kuivuus vihloi suuta ja kurkkua, päätä huimasi ja silmissä kieppui tuontuostakin mustia pilkkuja, jotka toisinaan näyttivät höyryäviltä liha- tai leipäpalasilta. Silloin tuntui vatsaa viiltelevän kuin terävällä veitsellä.

Mutta me kulimme kuitenkin, kerroimme toisillemme tunteitamme ja visusti katselimme tiepuoliin, eikö näkyisi jossain lammaslaumaa, kuuntelimme, eikö sattuisi kuulumaan tatarin karryjen vonkumista, joilla hedelmiä kuletettiin Armeniaan markkinoille.

Vaan aro oli autio ja äänetön.

Tämän raskaan päivän aattona olimme me kolmeen mieheen syöneet neljä naulaa ruisleipää ja viisi arbuusia ja kulkeneet neljäänkymmeneen virstaan, mutta sittekään ei säkki ollut suuta myöten, sillä kun Perekopissa olimme nukkuneet yömmä torilla, tunsimme tuimaa nälkää.

"Ylioppilas" oli aivan oikein neuvonut pysymään valveilla ja öiseen aikaan toimiskelemaan... Mutta kun kunnollisessa seurassa ei ole tapana puhella ääneen omistusoikeuden rikkomisen aikeista, en puhu minäkään siitä mitään. Tahdon vain pysyä totuudessa enkä rupea omaksi edukseni raa'aksi. Minä tiedän, että ihmisten sydämet pehmenevät näinä korkean sivistyksen aikoina ja silloinkin kun he tarttuvat lähimmäisensä kurkkuun ilmeisessä aikeessa kuristaa hänet, koettavat he tehdä tämän mitä sydämmellisemmin ja noudattamalla kaikkea sopivaisuutta. Oman kurkkuni kokemus saa minut lausumaan julki tämän tapojen edistyksen ja mieluinen velvollisuuteni on vakuuttaa, että kalkki tässä maailmassa kehittyi ja täydellistyy. Muuten tätä hämmästyttävää kehitystä eittämättä todistaa vankiloiden, kapakkojen ja haureuslaitosten vuosittainen kasvu...

Ja niin taivalsimme me, sylkeä niellen ja koettaen toverillisella keskustelulla unhottaa vatsan vaivoja, pitkin aron autioita, äärettömiä lakeuksia, taivalsimme päivän laskevien säteiden kultaisessa hohteessa, joka oli täynnä hämärää toivoa. Ja aurinko edessämme aleni, hiljaa painui pehmeiden pilvien peittoon, jotka välkkyivät sen ruskossa, ja takanamme ja sivuillamme leijailleen nousi sinervä hämy arolta taivasta kohden.

– Kerätkää, pojat, nuotiotarpeita, – sanoi sotamies nostaen tieltä paksun oksan. – Täytyy yöpyä arolle... Jo on kastetta... Ottakaa kaikki mitä löytyy!

Poikkesimme eri tahoille keräämään kuivaa aroheinää sekä muutakin, mikä vain voi palaa. Joka kerran kun piti kumartua, syntyi ruumiissa omituinen halu heittäytyä maahan, venyä siinä liikahtamatta ja syödä sitä, syödä mustaa, mehevää multaa, syödä paljon, uuvuksiin asti ja sitte nukahtaa. Ja nukahtaa vaikka ainiaaksi, kunhan vain saisi syödä, hotkia ja tuntea, miten lämmin ja paksu multasotku verkkaan valuu suusta kuivanutta ruuansulatuskanavaa myöten kurisevaan, kutistuneeseen vatsaan, joka paloi halusta saada jotain sisäänsä.

– Kun löytäisi edes jonkullaisia juuria, – huokasi sotamies. – Niitä on semmoisia syötäviä juuria...

Vaan mustassa, kynnytyssä maassa ei ollut minkäänlaisia juuria. Etelän yö lähenei nopeasti eikä auringon viime säde ollut vielä ehtinyt sammua, kun tummansinisellä taivaalla alkoi jo vilkkua tähtiä. Ja ympärillämme tummat varjot yhä sakenivat, peittäen meidät ja aron äärettömän lakeuden.

– Pojat, – sanoi puoliääneen "ylioppilas", tuolla vasemmalla viruu mies...

– Mies? – virkkoi sotamies epäillen. – Mitä virumista sillä siellä on?

– Mene kysymään. Sillä mahtaa olla leipääkin, koska on arolle asettunut, – selitti "ylioppilas". Sotamies katsahti sinne päin, missä mies virui ja päättävästi syläisten sanoi:

– Mennään luo!

Ainoastaan "ylioppilaan" vihreät ja terävät silmät voivat erottaa, että tumma esine, joka oli noin viidenkymmenen sylen päässä tiestä vasempaan, oli ihminen. Me läksimme sinne päin, nopeasti astuen pellon sarkojen poikki ja tunsimme, miten toivo saada syödä yhä nostatti nälän tuottamaa kipua. Olimme jo aivan lähellä, mutta mies ei liikahtanut.

– Jospa se ei olekaan ihminen, – ilmaisi sotamies synkästi yhteisen ajatuksemme.

Mutta epäilyksemme haihtui samassa, sillä esine maassa äkkiä liikahti, kasvoi ja me huomasimme, että se oli aivan tavallinen elävä ihminen, polvillaan maassa ja kädet ojennettuina meihin päin.

Ja hän sanoi meille kolkolla, vapisevalla äänellä:

– Älkää tulko, ammun!

Pimeästä kuului kuiva, lyhyt napsahdus.

Me pysähdyimme kuin käskystä ja vaikenimme hetkiseksi hämmästyneinä moisesta vastaanotosta.

– Sepä on roisto! – murahti sotamies.

– On, virkkoi "ylioppilas". – Kulkee revolveri mukana... taitaa olla rasvainen kala...

– Hoi! klljasi sotamies, nähtävästi tehtyään jonkun päätöksen.

Mies ei vastannut mitään eikä liikahtanut paikaltaan.

– Hoi mies! Me emme sinua koske... anna vain meille leipää, jos on.

Anna veikkonen, herran nimessä... Senkin kirottu...

Viimeiset sanat mutisi sotamies partaansa.

Mies pysyi vaiti.

– Kuuletko? alkoi sotamies uudelleen vihasta vapisevalla äänellä. – Anna leipää! Me emme tule likelle... viskaa tänne...

– Kyllä... sanoi mies lyhyesti.

Jos hän olisi sanonut: "rakkaat veljeni", ja vuodattanut näihin kristillisiin sanoihin kaikki pyhimmät ja puhtaimmat tunteet, niin eivät ne sittenkään olisi vaikuttaneet meihin niin kuin tuo tuly ja lyhyt:

– Kyllä!

– Älä sinä meitä pelkää, hyvä mies, – sanoi sotamies pehmeästi ja makeasti hymyillen, vaikka hän ei miestä kuitenkaan nähnyt, sillä tämä oli meistä noin kahdenkymmenen askeleen päässä.

– Me olemme rauhallisia ihmisiä... kulemme Venäjältä Kubaniin... tiellä loppuivat rahat... kaikki on syöty, mitä on päältä irti lähtenyt... nyt ollaan jo toista vuorokautta syömättä...

– Tuoss' on! – sanoi se hyvä mies kättään heilauttaen. Musta palanen putosi eteemme. "Ylioppilas" syöksähti sitä ottamaan.

– Tuoss' on vielä! Vielä... muuta ei ole...

Kun "ylioppilas" oli koonnut viskatut antimet, huomasimme, että meillä oli nelisen naulaa kuivettunutta vehnäleipää. Palaset olivat hyvin kasattuneita ja ryvettyneet mullassa. Edellinen oli meistä mieleistä, jälkimäiseen emme taas panneet mitään huomiota. Kasattunut leipä on kylläisempää kuin pehmeä, jossa on paljon vettä.

– Noin... ja noin... ja noin! – jakoi sotamies kullekin osuutensa. – Eheh... ei noin paljoa! Sinulta, oppineelta, pitää lohkaista liika pois, ettei toinen jäisi vähemmälle... "Ylioppilas" nurkumatta tyytyi leipäsikareen menettämiseen. Sen sain minä ja pistin suuhuni.

Kun olin saanut oman osani, aloin sitä verkalleen järsiä, tuskin kyeten hillitsemään leukojen kuumeentapaista vapisemista, jotka olisivat voineet hienontaa vaikka kiviäkin. Kiimainen nautinto antoi minun tuntea, miten ruokatorvi hätäisesti vavahteli ja miten pisara pisaralta sitä tyydytin. Suuntäyteinen toisensa perästä, lämmin ja sanoin selittämättömän maukas, solui paahteiseen vatsaan ja tuntui kuin se olisi tuokiossa sulanut vereksi ja lihaksi. Riemu, niin kumma, hiljainen ja virkistävä riemu lämmitti sydäntä sitä mukaa, kuin vatsa täyttyi, ja minun tilani muistutti unenhorrosta. Unohdin noiden kirottujen päivien alituisen nälän, unohdin toverini, olin kokonaan vaipunut siihen nautintoon, jota tunteet parhaillaan tuottivat.

Vaan kun olin pannut kämmeneltäni viimeisen murun suuhuni, tunsin olevani kauhean nälkäinen.

– Sille taisi tuolle riiviölle jäädä vielä läskiä tai lihaa... – mutisi sotamies vastapäätä minua vatsaansa hieroskellen.

– Totta varmaan, koska leipä haisi lihalle... Ja leipääkin on sille voinut jäädä, sanoi "ylioppilas" ja lisäsi hiljaa:

– Kun ei olisi sitä revolveria...

– Kukahan se mahtaa olla?

– Näkeehän tuon, meidän veljemme Isak...

– Koira! sanoi sotamies.

Me istuimme lähekkäin ja syrjäkaria katselimme sinne, missä hyväntekijämme revolverineen istui. Sieltä emme kuullut ainoatakaan ääntä emmekä elonmerkkiä.

Yö kokoili ympärillämme mustia voimiaan. Kuoleman hiljaisuus vallitsi arolla – me kuulumme toistemme hengityksen. Silloin tällöin kuului jostain kaukaa arolinnun unelias sävel... Yllämme välkkyivät tähdet, nuo taivaan elävät kukkaset... Me halusimme syödä...

Sanon ylpeydellä, etten ollut toveriani huonempi enkä parempi tuona kummallisena yönä. Esitin heille, että nousisimme ylös ja menisimme katsomaan tuota miestä. Häntä ei tarvitseisi koskea, mutta söisimme kaikki, mitä häneltä löytäisimme. Jos ampuu, niin ampukoon! Kolmesta osuu hän yhteen, jos osuu. Ja jos osuukin, niin tuskinpa revolverin luoti hengen vie.

– Lähdetään! – sanoi sotamies pystyyn hypähtäen.

"Ylioppilas" nousi hitaammin kuin hän.

Ja me läksimme melkein juoksujalassa. "Ylioppilas" pysyttelihe takana.

– Toveri! – huudahti sotamies nuhtelevasti.

Vastaukseksi kuului kolkkoa mutisemista ja kilahtavan hanan terävä ääni. Samassa välähti tulta ja kuului paukahdus.

– Oh! – kiljaisi sotamies iloissaan ja hypähti yhdellä askeleella miehen luo. – Paholainen, nyt sinä kylvet... —

"Paholainen" retkahti polviltaan selälleen, kädet lennähtivät levälleen, hän alkoi korista...

– Senkö lempo tämä on! – ihmetteli sotamies nostaen jo jalkansa, jolla aikoi potkaista miestä.
– Olisikohan paukauttanut itseensä? Hoi mies, kuuletko! Ammuitko itsesi, vai?

– Ja lihaa ja leipää ja jotain muutakin... aika kasa! – kuului "ylioppilaan" iloinen ääni.

– Lempo sinusta huolikoon, heitä henkesi. Käydään syömään, ystävät! – huudahti sotamies.

Minä otin revolverin miehen kädestä. Hän lakkasi korisemasta ja virui liikkumattomana. Revolverissa oli vielä yksi luoti jälellä.

Me söimme uudestaan, söimme ääneti. Mies makasi myöskin äänettömänä eikä liikuttanut ainoatakaan jäsentä. Emme välittäneet hänestä ollenkaan.

– Ihanko te vain, rakkaat veljet, leivän tähden näin...? kuului äkkiä kähisevä, väräjävä ääni.

Me vavahdimme. "Ylioppilas" oikein lekahti ja kumartuen maahan alkoi rykiä.

Sotamies nieli palan alas ja alkoi haukkua.

– Koiran kutkale... jottapa sinut tikahtaisi paikalleen. Nylkemäänkö tässä on sinua ruvettu? Nahkaasiko luulet tarvittavan? Senkin paksuturpa pakana... on sillä sisua, tuossa on muka lyijyä nahkaanne! Kirottu...

Hän sätti ja sylki, josta sättiminen menetti merkityksensä ja voimansa.

– Maltahan aikaa, kyllä tässä sinusta selvitään, kun on syöty, – selitti "ylioppilas" pahaa ennustavasti.

Silloin kuului yön hiljaisuudessa vihlova nyhkytystä, josta me säikähdimme.

– Hyvät ystävät... mistäs minä tiesin? Ammuin siksi, että pelotti... Tulen Uudesta Athonista, menossa Smolenskin lääniin. Ohhoh, hyvä Jumala! Horkka tappaa; auringon laskettua raatelee se pahiten... Horkka se ajoi Athonistakin... nikkaroin siellä... olen nikkari... Kotona on vaimo, kaksi tyttöä... vähilleen neljään vuoteen en ole heitä nähnyt... ystävät! Syökää kaikki...

– Syödään, älä käske, sanoi "ylioppilas".

– Herra Jumala, jos olisin tiennyt, että olette hyviä, rauhallisia ihmisiä... olisinko ampunut? Aro... yö... olenko syyssä?

Hän puhui itkien tai oikeammin päästeli haikeita voivotuksia.

– Sillä mahtaa olla rahojakin, – huomautti "ylioppilas".

Sotamies siristi silmiään, katsahti häneen ja hymähti.

– Olet hyvä arvaamaan... Kuulkaapas, tehdään nuotio ja sitte nukkumaan!

– Entä hän? – kysäsi "ylioppilas".

– Lempo hänestä! Paistamaanko häntä, vai...

– Kylläpä sietäisi, – arveli "ylioppilas".

Nyt viritimme nuotion. Hiljaa leimuili se tyynessä yössä ja valaisi sen pienen alan, jolla istuimme. Meitä nukutti, vaikka vielä olisimme voineet syödä yhden iltasen.

– Ystäväiset! – huudahti nikkari, joka virui kolmen askeleen päässä meistä.

– No? – virkkoi sotamies.

– Saisinko tulla sinne... tulen luo? Kuolemani lähestyy... luitani särkee... Herra Jumala, en taida jaksaa enään kotiin...

– Ryömi tänne! – käski "ylioppilas".

Varovasti, aivan kuin peläten, että häneltä putoaisi käsi tai jalka, alkoi nikkari ryömiä nuotiolle. Hän oli pitkä, kauhean kuihtunut mies. Näytti kuin joka jäsen hänessä riipattaisi irti, suuret, hämähäiset silmät ilmaisivat kovan tuskan jäydettä. Kasvot olivat vääristyneet, luiset, ja tulenkin valossa oli niillä mullankellahtava, kalman väri. Hän vapisi ja herätti halveksivaa sääliä. Ojentaen nuotion yli pitkät, laihat kätensä, hän hieroi luisevia sormiaan ja niiden jäsenet taipuivat veltosti, vähitellen. Viimein alkoi inhottaa katsoa häneen.

– Mikä sinut on tuommoiseksi tehnyt... ja kulet jalan? Oletko saita? – kysyi sotamies synkästi.

– Neuvottiin sillä tavalla... älä lähde, sanoivat, vettä myöten, mene Krimin kautta, ilma muka... sanoivat. Vaan kulkea en, veliseni, voi... kuolen. Yksin kuolen arolle, linnut raatelevat ruumiini...

eikä kukaan tunne minua... Vaimo... lapset odottavat – kirjoitin niille... ja luitani aron sateet huuhtelevat... Voi, Herra Jumala!

Ja hän päästi haavoitetun suden valittavan voivotuksen.

– Ah, paholainen! – kirosi sotamies jaloilleen hypähtäen. – Mitä siinä möliset? Miksi et anna rauhaa ihmisille? Jos henkeäsi haukottelet, niin haukottele minusta nähden, mutia pidä suusi kiinni... Kenelle olet tarpeen? Suu kiinni!

– Anna ikenille, – esitti "ylioppilas".

– Käydään nukkumaan, – sanoin minä. – Ja jos sinä haluat olla tulen luona, niin ole ulisematta, tosiaankin...

– Kuulitko? – sanoi sotamies tuikeasti. – Pane mieleesi! Luuletko, että tässä säälimään ja hoitamaan sinua ruvetaan sillä, että leipää viskasit ja luotia lennätit? Pallinaama piru! hyi...

Sotamies valkeni ja ojensihe pitkälle.

"Ylioppilas" jo loikoi. Minäkin asetuin maahan. Säikähtynyt nikkari kyyristyi yhteen käppyrään ja siirryttyään nuotion ääreen alkoi katsoa siihen. Minä viruin hänestä oikeaan ja kuulin, miten hänen hampaansa kalisivat. "Ylioppilas" oli painaltunut vasemmalle ja taisi jo vedellä unia. Sotamies oli pannut kätensä päänsä alle ja makasi kasvot ylöspäin taivaaseen katsellen.

– Ompa tämä yö... Miten paljo tähtiä... lämmin, – sanoi hän minulle hetkisen kuluttua. – Kas tuota taivasta – se on peite eikä taivas. Minä rakastan tätä kulkurin elämää... Kylmää ja nälkäistä se on, mutta vapaata... Ei ole päälliköt käskemässä, itse on oman elämänsä herra. Puri vaikka päänsä poikki, niin ei ole kenenkään sanaa sanomista... Kyllä kelpaa... On nälkäkin näinä päivinä kurninut, vihaksi on pistänyt... mutta nyt saa tässä loikoilla ja taivaaseen katsella... Tähdet tuikkivat minulle... aivan kuin sanoisivat: älä ole milläsikään, Lakutin, maleksi vain maita, äläkä anna kenellekään perään... Niin... Ja sydäimestä tuntuu hyvälle. Entä sinä, hoi, nikkari! Älä huoli olla minulle vihoissasi äläkä pelkää mitään... Ei se mitään, jos leipäsi söimme. Kun sinulla sitä oli ja meillä ei ollut, niin ei auttanut muu kuin syödä... Sekö sinut ampumaan riivasi kuin minkäkin villin? Etkö ymmärrä, että luoti voi vahingoittaa... Minä suutuin sinuun taannoin kovasti ja ellet olisi kaatunut, olisit saanut aika löylyn uhmastasi. Mitä leipään tulee, niin saat sitä ostaa Perekopista, kun huomenna pääset sinne, rahoja sinulla on, se on tietty... Joko se tauti kauvan sinua vaivaa?

Kauan kuului vielä sotamiehen ääni korvissani ja nikkarin surkea uikutus. Pimeä, melkein musta yö laskehe yhä lähemmä maata ja rintaan virtasi raikas, mehevä ilma.

Nuotio levitti tasaista valoa ja raitista lämmintä... Silmiä raukasi ja torkunnan läpi väikkyi niissä jotain tyynnyttävää, puhdasta.

* * * * *

– Ylös, joutuin! Matkaan!

Pelästyneenä aukasin silmäni ja hypähdin ylös.

– Joutuin, mars! – komensi sotamies.

Hänen kasvoillaan oli synkkä, levoton ilme. Katsahdin ympärilleni. Aurinko teki nousuaan, sen ensimmäinen vaaleanpunerva säde lepäsi nikkarin jäykällä, sinisillä kasvoilla. Hänen suunsa oli auki, silmät olivat pullistuneet ulos kuopistaan ja niissä oli lasimainen, kauhua ilmaiseva katse. Puku rinnan kohdalta oli kokonaan revitty ja hän lepäsi luonnottoman köyristyneessä asennossa. "Ylioppilas" oli kadonnut.

– Älä töllistele enään! – sanoi sotamies ja tarttui minua käteen.

– Onko hän kuollut? – kysyin.

– Tietysti. Jos sinut kuristaisi, et suinkaan sinäkään jäisi eloon, – selitti sotamies.

– "Ylioppilasko" se, vai? – huudahdin minä.

– Kukas se sitte? Sinäkö ehkä tai minä? Siinä sen nyt näki lukeneen miehen... Tekonsa teki miehelle ja toverinsa pulmaan jätti... Jos sen tiesin, niin eilen minä sen "ylioppilaan" Olisin tappanut

yhdellä lyönnillä. Pötkäys nyrkillä ohimoon ja maailmassa olisi ollut yhtä heittiötä vähemmän! Ymmärrätkö, mitä hän on tehnyt?.. Meidän täytyy liikkua nyt niin, ettei ainoakaan ihmissilmä näe meitä arolla. Ymmärrätkö? Katso, kun vihdoin nikkari löydetään, niin nähdään, että hänet on kuristettu ja ryöstetty ja meikäläisiä ruvetaan vaanimaan. mistä muka tulet ja missä olet yötä ollut? Joutuu kiinni, vaikka meillä ei ole mitään... hänen revolverinsa on tosiaankin povellani.

– Viskaa se pois! – kehoitin.

– Poisko? sanoi hän ajattelevasti. – Kalu on arvokas ja kuka sen tietää, joudummeko kiinni? Ei, en viskaa, mistä ne tietävät, että nikkarilla oli ase? En viskaa... Se maksaa kolmeen ruplaan. Siinä on vielä yksi luoti... Nyt laskisin sen suoraa päätä rakkaan toverini kalloon... Paljokohan se koira ryösti rahoja?

– Niin se nyt kävi nikkarin tyttöjen, – sanoin.

– Tyttöjen? Kenen? Aa, tuon... Ne kyllä kasvavat, joutuvat naimisiin toisillaisille kuin me olemme; siitä ei ole puhettakaan... Vaan nyt lähdetään joutuin... Mihin olisi mennä?

– En tiedä... Saman tekevä minusta.

– En minäkään. Lähdetään oikealle, siellä pitäisi olla meren.

Ja me läksimme.

Katsahdin jällelle. Kaukana aavalla yleni kumpare, vaan sen yllä säteili aurinko.

– Katsotko, olisiko mies noussut kuolleista? Älä pelkää, ei se perästä tule. Oli se lukumies tosiaankin terävä... Oli siinä toveria! Ohhoh, veli! Huononevat ihmiset, vuosi vuodelta yhä huononevat! – sanoi sotamies surullisesti.

Aro, ääretön ja autio ja kylpien aamuauringon kirkkaissa säteissä, aukeni ympärillämme ja yhtyi kaukana taivaaseen, missä valo oli niin kirkasta, hymyilevää ja runsasta, että jokainen likainen ja väärä teko tuntui mahdottomalta keskellä tuota vapaan tasangon ääretöntä lakeutta, jota sinervä taivas hyvyydellään kattoi.

– Minulla on haikea nälkä, – sanoi toverini mahorkasta paperitöllöä käärien.

– Mitähän saisi tänään syödä ja missä?

Se oli arvoitus!

* * * * *

Tähän lopetti kertoja – naapurini erään sairashuoneen kopissa – kertomuksensa ja lisäsi:

– Siinä kaikki. Meistä tuli hyvät ystävät sen sotamiehen kanssa ja me saavuimme yhdessä Karssin alueelle. Hän oli hyväntahtoinen ja paljon kokenut poika, tyyppikäs paljasjalka-kulkuri. Minä kunnioitin häntä. Vähään-Aasiaan asti kulimme yhdessä, siellä sitte hävisimme toisistamme.

– Muistatteko koskaan nikkaria? – kysyin minä.

– Kuten näette tai – kuten kuulitte...

– Ja miltä tuntuu?

Hän naurahti.

– Mitäs minun pitäisi tuntea? Ei ollut minun syyntä, että hänen niin kävi, samoin kuin ei ole teidän syyntä, miten minun on käynyt... Eikä mikään ole kenenkään syy, sillä kaikki olemme me samallaisia – elukoita.

AJAN RATOKSI

Raskaita, harmaita savukierteitä tuprutellen painui matkustajajuna suunnattoman matelijan kaltaisena keskellä viljapeltojen merta aron syvyyteen. Savun kanssa hajosi paahteiseen ilmaan äkäistä ryminää, joka hetkeksi oli häirinnyt avaran, aution lakeuden veltttoa äänettömyyttä ja pienen aseman seutua, minkä yksinäisyys keskellä tasankojen hiljaisuutta herätti raskaita tunteita.

Ja kun kumea, mutta elämää tietävä junan humu oli haihtunut pilvettömän taivaan holveihin, vallitsi aseman seudulla jälleen jäytävä raukeus ja aron unelias yksitoikkoisuus tuntui enenevän.

Aro kuumotti kullankeltaisena, taivas helakan sinisenä. Kumpikin tuntui käsittämättömän suurelta. Ruskeat asemarakennukset, jotka olivat viskotut näiden väliin, tekivät arkipäiväisen vaikutuksen, joka turmeli tuon raukean kuvan keskustan, minkä mielikuvista ja aatetta vailla oleva taiteilija oli piirtänyt.

Joka päivä sukeltaa arolta asemalle 12 ja 4 aikaan junia pysähtyen siihen pariaksi minuutiksi. Nämä neljä minuttia ovat aseman ainoa ja päähuvitus. Ne tuottavat vaihtelua palveluskunnan yksitoikkoiseen elämään. Jokaisessa junassa on joukko kirjavapukuista yleisöä. Ne ilmestyvät tuokioksi. Vaunujen ikkunoista vilkkaa heidän väsyneet, kärsimättömät ja veltot kasvonsa. Helähtää kellon soitto, kimeä pillin vihellys kuuluu, veturi puhkaa ja he kiitävät pois, kauas kaupunkeihin, missä kiehuu meluinen elämä.

Aseman palveluskunnasta, joka on turtunut ikävän yksitoikkoisuudessa, on huvittavaa nähdä noita kasvoja ja junan mentyä on puhetta kotvaksi yhdestä ja toisesta tuokion huomiosta. Heidän ympärillään levitteleikse äänetön aro, yllä kaartuu taivas välinpitämättömän näköisenä ja heidän mielissään asuu samea kade niitä ihmisiä kohtaan, jotka joka päivä kiitävät heidän ohitsensa jättäen heidät elämään ja olemaan aivan kuin osattomiksi elämästä.

Ja siinä ne junan mentyä seisovat asemasillalla seuraten silmillään tumman juovan katoamista kullalle hohtavien viljapeltojen äärettömyyteen, mykistyneinä ohi vilahtaneen elämän vaikutuksesta.

Siinä ovat melkein kaikki. Asemapäällikkö, hyväntahtoinen, lihava, vaaleatukka mies, jolla on tuuheat viikset kuin kasakalla; hänen apulaisensa, ruskeaverinen ja teräväpartainen nuorimies; asemavahti Luka, pientäkättä oleva, nokkela, viekas mies, sekä eräs vaihdemies, Gomosov, tanakka, leveäpartainen ja juro musikka, jonka naama on aina vakava ja pullea.

Asemahuoneen oven vieressä istuu penkillä päällikön vaimo, pieni, paksu nainen, joka on haleta kuumuudesta. Hänen polvillaan nukkuu lapsi, jonka posket ovat yhtä pyöreänpullakat kuin äidinkin.

Juna painuu ylänteen taa ja näyttää kuin se sukeltaisi maan sisään.

Silloin asemapäällikkö virkkaa vaimolleen:

– Jokos se tee on valmista, Sonja?

– Tietysti, – vastaa tämä hiljaa ja vetelästi.

– Luka! Kuuleppas, ota ja lakaise asemasilta... ne ovat taas tiputelleet sen roskaa täyteen...

– Kyllä, Matvei Jegorovitsh...

– No, Nikolai Petrovitsh, mentäisiinkö teetä juomaan?

– Niinhän se on ollut tapa, – vastaa apulainen.

Kun iltapäivän juna on lähtenyt, kysäsee Matvei Jegorovitsh vaimoltaan:

– Jokos se päivällinen on valmis, Sonja?

Sitte hän antaa Lukalle käskyn, joka aina kuuluu vanhaan tapaan ja kutsuu apulaistaan, joka on heillä ruokamiehenä:

– No, mentäisiinkö päivälliselle?

Ja apulainen vastaa yksikantaan:

– Kuten ainakin...

He poistuvat huoneeseen, jossa on paljon kukkia ja vähän huonekaluja, mutta paljon keittiön ja lapsen kääreiden hajua. Täällä keskustellaan pöydän ympärillä siitä, mitä äsken oli vilauksella nähty.

– Näittekö, Nikolai Petrovitsh, toisen luokan vaunussa erästä vaaleatukkaista naista, jolla oli keltainen puku? Oli se aika hempukka!

– Mukiin menevä, mutta mauttomasti puettu... – vastaa apulainen.

Hän puhuu aina lyhyeen ja vakuuttavasti, sillä hän pitää itseään kokeneena ja sivistyneenä miehenä. Hän on päättänyt kymnaasin. Hänellä on mustakantinen vihko, johon hän kirjoittelee kaikenmoisia ajatelmia penkoen niitä sanomalehtien nurkkanovelleista ja kirjoista, jotka sattumalta joutuvat hänen käsiinsä. Pällikkö tunnustaa kaikessa ja tinkimättä hänen auktoriteettinsa, kun se vain ei koske virka-asioita, ja kuuntelee häntä hartaasti. Varsinkin ovat hänen mieleensä Nikolai Petrovitshin vihkoon kirjoitetut viisaudet ja niitä hän aina sydämensä yksinkertaisuudella ihmettelee. Apulaisen huomautus puvun johdosta saa Matvei Jegorovitshin kysymään:

– Eikö sitten keltainen sovi vaaleaveriselle?

– Tarkoitin kuosia enkä väriä, – selittää apulainen ammentaan marjahilloa lautaselleen lasimaljakosta.

– Kuosia... sitähan minäkin, – säestää päällikkö.

Puheeseen tarttuu vaimo, jota asia koskee lähemmin. Mutta kun nämä ihmiset ovat keskinkertaisella kehityskannalla, venyy keskustelu hitaasti ja saa harvoin liikkeelle tunteita.

Melkein joka tunti tulee tavarajunia, joiden palvelusväki on tuttua joukkoa. Kaikki nuo konduktöörit ovat unisia nahjuksia, ikävien aromatkojen veltostamia. Joskus nämä kertovat radalla kohdanneista tapauksista tai tietävät uutisia; niin ja niin monennella virstalla jäi joku junan alle, sitä ja sitä on sakotettu virkavirheestä tahi on joku saanut ylennystä. Tällaiset tiedot ahmitaan herkkupaloina.

Vaan aurinko kierii hitaasti aron äärtä kohden. Kun se on ehtinyt maan laitaan, hehkuu se purppuralle. Arolle valahtaa punertava hämy, joka herättää kaipauksen surumielisen tunteen, selittämättömän halun jonnekin kauas, pois tästä tyhjyydestä. Ja sitte aurinko vitkaan painuu syvemmä... Taivaalla leikkivät sen valot vielä kauan aikaa kuin hiljaiset sävelten aallot. Mutta vähitellen sammuu ehtoisen ruskon leimu, hämärä hiipii kätkestään esiin, lämmin ja uinaileva. Tähdet syttyvät palamaan ja vilkkuvat hätäisesti kuin pelästyneinä maassa vallitsevasta ikävästä.

Aseman kietoo vaippoihinsa yö, musta ja tyly. Sytytetään lyhdyt. Kirkkaimmin ja korkeimmalla palaa viheriä tuli merkkipatsaassa. Sen ympärillä on pimeä äänettömyys.

Toisinaan helähtää kello. Se on junan tulomerkki. Hätäinen kaiku kiittää arolle ja sammuu siellä. Kohta tämän jälkeen sukeltaa pimeästä punainen, vilkkuva valo esiin ja aron hiljaisuus värähtelee veturin kumeasta huohotuksesta.

* * * * *

Aseman väestön alin kerros elää toisenlaisissa oloissa kuin ylin. Vahtimies Lukaa kiusaa myötäänsä ajatus päästä pistäytymään vaimonsa ja veljensä luo kylällä, jonne tulee seitsemän virstaa. Siellä on hänellä talous, kuten hän selittää Gomosoville, pyytäessään tätä juroa miestä "hoitamaan virkaansa" sillä aikaa.

Sana "talous" saa Gomosovin aina raskaasti huokaamaan ja hän sanoo Lukalle:

– Ka, mene vain. Eihän se talous tule ilman toimeen...

Mutta toinen vaihdemies, Afanasi Jagodka, entinen sotamies, jonka pyöreät, punaiset kasvot ovat harmaassa harjaksessa, on ilkeä ja pistelijäs eikä usko Lukaa.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.